

En nu zegge men niet, dat deze uitnodiging van de professoren in de Theologie aan de Vrije Universiteit alleen geschiedt, omdat de Synode overtuigd is dat deze professoren Gereformeerd zijn in hun belijdenis en zij prijs stelt op hun adviezen. Vooreerst worden ze niet als *adviseurs*, maar als *leden* der Synode uitgenodigd en nemen ze aan alle handelingen der Synode deel. En in de tweede plaats zou het zeer de vraag wezen, of de Synode een hoogleraar aan een Rijkswetenschappelijke Universiteit, al was hij besteld Gereformeerd en al zou zijn advies zeker waarde hebben, als lid ter Synode zou uitnodigen. Immers van zulk een hoogleraar zou niet kunnen gezegd worden, dat hij „den dienst der doctoren“ voor de Gereformeerde Kerken vervult. Hij is niet verbonden aan een Gereformeerde Universiteit, maar aan een neutrale Hoogeschool, en deze Hoogeschool staat niet de Gereformeerde Kerken in geen het minste verband en dient ook niet voor de opleiding van de Dienaren des Woords in onze Gereformeerde Kerken. In het uitnodigen ter Synode van de Hoogleraren der Vrije Universiteit ligt dus wel degelijk de erkenning, dat deze hoogleraren voor onze Kerken evenveel als de Hoogleraren der Theologische School den „dienst der doctoren“ vervullen, waarvan onze Kerkenorde spreekt.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. te Rotterdam f 10.

DR. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Leestafel.

DR. G. CH. AALDERS. Dienaar des Woords bij de Geref. Kerk te Ermelo. *SPOREN VAN ANIMISME IN HET OUDE TESTAMENT*. J. H. Kok — 1914 — Kampen.

ANIMISME, waar animus dat is „ziel“ of „geest“, is een vaktum uit de godsdienstwetenschap. De term is dubbelzinnig; want of men duidt er mee aan een soort primitieve wereldbeschouwing waarbij men allerlei voorwerpen voor „beelden“ houdt, zoo ongeveer als „n kind doet, dat zich kwaad maakt op „n stoel waaraan het zich gestooten heeft, of men duidt er mee aan de vereering der dooden, bepaaldelijk der zielen of geesten van gestorvenen verwanten en voorvaders. Doet men het laatste, dan spreekt men gewoonlijk van „geestesverering“ e. in de godsdienstwetenschap noemt men dat Animisme veelal *spiritisme*.

Bij het Animisme in den zin van „geestesverering“ denkt men zich de geesten of zielen der gestorvenen als rondwandelende en zich soms aan de levenden vertoonende, maar ook wel als woning korende in allerlei voorwerpen. De vereering van „n natuur- of kunst-voorwerp waar men meent, dat dan zulk een geest van „n gestorvene in-zit, duidt men aan als *Petrisme*, doch met dien zelfden naam wordt ook aangeduid de vereering van dergelijke voorwerpen waarin men meent, dat „n geest zit, zonder dat men daarbij denkt aan den geest of ziel van een gestorvene.

Met Animisme in den zin van „geestesverering“ en dan bepaaldelijk van *Petrisme* in den eersten zin, alzo van het zitten in een voorwerp, bepaaldelijk „n natuur-voorwerp, is ten nauwste verwant, is er een eigenaardige vorm van het *Totemisme*. Onder „n *Toten*“ verstaat men „n dier of „n plant, waarin men zich den geest of de ziel van den vader van „n stam belichaamt denkt.

Dit Animisme nu, zoo in den zin van „primitieve wereldbeschouwing“, als in den zin van „geestesverering“, die zich dan weer verhoudt als *spiritisme*, *Petrisme* en *Totemisme* is door reizigers en zendelingen, die onder de z.g. natuur-volkeren verkeerden, waargenomen.

Aan dit waarnemingsfeit verbindt zich echter nog een ander. De studie van de religies der cultuur-volkeren, van z.g. „historische godsdiensten“, leidde tot de waarneming van sporen in de religies van Animisme en wel in den bovengenoemden tweeledigen zin. Uit dit, alzo langzamerhand, verkregen waarnemingsfeit is nu, althans door sommige beoefenaars van de godsdienstwetenschap, de gevolgtrekking afgeleid, dat de religie zou zijn ontstaan uit ANIMISME.

Alle wetenschap en dus ook die welke den godsdienst of de religie tot voorwerp van onderzoek heeft, ontstaat uit waarnemen en denken. Maar, wij leders denken beheerscht wordt door zijn vooroordeelen, of de beginselen waarvan zijn denkend ik uitgaat, kan dat niet anders of men moet, zelfs bij even nauwkeurige waarneming van de feiten, bij zijn denken over die feiten, tot verschillende gevolgtrekkingen komen.

Wie nu, gelijk met veel beoefenaars van de godsdienstwetenschap niettemin het geval is, zijn denken laat beheerschen door de z.g. *EVOLUTIE* of de hypothese dat alles, zoowel in de natuurlijke als in de geestelijke wereld, zich van het lagere tot het hoogere heeft ontwikkeld, — moet dan wel, met betrekking tot de religie, tot de gevolgtrekking komen, dat „n hier ging van lager tot hoger. En, wij op het standpunt der *EVOLUTIE*, voor *REVELATIE* of Openbaring, althans in den zin van *BYZONDERS* Openbaring, geen plaats is, wordt daar het specifiek verschil tusschen *ware* en *valsch* religie in een graadverschil tusschen *lagere* en *hoogere* ontdekt.

Zoo komen, dan wel niet alle, maar toch sommige dezer beoefenaars van de godsdienstwetenschap tot de gevolgtrekking, dat ook, wat voor ons, die gelooven, dat God, zoals de schrijver van den Hebreërs-brief zegt, „voortdijns veelmaal en op vele wijzen tot de vaderen gesproken hebbende door de profeten, in deze laatste dagen tot ons gesproken heeft door den Zoon“, — de eenige *ware* religie is, — zou ontstaan zijn uit ANIMISME.

Ik spreek hier met opzet van sommigen. Niet alle beoefenaars toch van de godsdienstwetenschap, die op het standpunt der *EVOLUTIE* staan, komen tot deze gevolgtrekking, achten haar althans niet zoo zeker.

Zoo schreef niemand minder dan Prof. TITZEL, de grondlegger van de godsdienstwetenschap ten onzent, zeer onrecht: „Het is niet zeker of de hooger staande historische godsdiensten, voordat zij het standpunt van ontwikkeling be-

reikten dat zij in de geschiedenis innemen, in een voorhistorisch tijdperk een periode van *animisme* doorloopen hebben, zoals dat nu bij onbeschaaft volkeren voorkomt. De sporen van zulke animistische voorstellingen en gebruiken die zij nog vertoonen, zouden door assimilatie in het verkeer met lagere rassen verklaard kunnen worden“ (HOOFTREKKEN DER GODSDIENSTWETENSCHAP, p. 20).

Minder onrechtig dan TITZEL zijn echter andere beoefenaars der godsdienstwetenschap zoo in het buitenland als ten onzent, en tot de laatste categorie behoort dan met name Prof. B. D. EERDMANS te Leiden, en dat o.m. blijken zijn rectorale rede ten vorigen jare uitgesproken: *DE BETEKENIS VAN HET OUDE TESTAMENT VOOR ONZE KENNIS VAN DE GEDACHTENWERELD DER OUDHEID*.

Het is in deze rede, dat de hoogleraar met betrekking tot den O. Tischen godsdienst, zich, zoals Dr. AALDERS zegt, „als den jongsten kampioen voor de Animistische hypothese heeft doen kennen, zij het ook weder in belangrijk gewijzigden vorm“.

Voor Prof. EERDMANS is genoemde hypothese, — want dat de religie ontstaan zou zijn uit Animisme, is metterdaad een alteminist door waarneming en denken tot zekerheid geworden en ook niet een door alle evolutionistisch gezinden aangenomen onderstelling — tot een obsessie geworden. Het is hem een dwangvoorstelling waarvan hij zich niet los kan maken. Overal in het O. T. ziet hij sporen van Animisme. En daar niet alleen.

EERDMANS toch besloot zelfs, zoals AALDERS op p. 18 herinnert, zijn rectorale rede met een Animistische verklaring van de belijdenis van den Messias, die als Gods Zoon op aarde komt en van de leer der wedergeboorten, van de afsterving van den ouden en de opstanding van den nieuwen mensch.

Vooral nu tegen EERDMANS richt zich dan ook het betoogen van onzen Dr. AALDERS waar hij de vraag: „Sporen van Animisme in het Oude Testament?“ ontkennend tracht te beantwoorden.

Hij verdeelt daartoe de argumenten die men voor sporen van Animisme in het O. T. aanvoert, in vier groepen.

„De eerste wordt gevormd door die argumenten welke ontleend worden aan die voorstellingen van en de gebruiken die in betrekking staan tot den *dood*. Hierbij, zoo schrijft hij, dienen ter sprake te komen de O. Tische voorstellingen aangaande de ziel des menschen en den toestand der ziel na haar verscheiden uit het lichaam, waartoe met name de onderscheidene toegelaten zoowel als verboden rouwgebruiken, de nekromantie, en dergelijke aan een nader onderzoek moeten onderworpen worden.

De tweede groep is die welke geacht wordt sporen van *Petrisme* te kunnen aanwijzen, in de vereering van heilige plaatsen, bergen, bronnen, steenen, boom en dieren. De laatste moeten dan met name voor het *Totemisme* pleiten. En een bijzonder gebruik wordt hierbij nog gemaakt van de persoons- of stammennamen, die diernaam zijn of daarmede zijn samen-gesteld.

De derde groep bestaat uit die bewijzen, welke gezocht worden in den naam en het begrip *El* en *Elohim*.

Terwijl de vierde groep omvat verschillende andere religieuze of met de religie verband houdende gebruiken, als: het offer, de wijding of heiliging, het Mazzoth-eeten, het verbod der vereeninging van ongelijksoortige stoffen of dieren, en andere meers.

Ik heb met groot genoegen deze logische en naar zuiver wetenschappelijke methode bewerkte studie van onzen O. Ticus AALDERS gelezen, en het wil mij voorkomen, dat hij, in den weg van nauwgezet exegetisch onderzoek, heeft aangegeven, dat wat men als argumenten voor het voorkomen van sporen van Animisme in het O. T. aanvoert, als zoodanig nog niet behoeft te gelden.

Al is dit zooals hij zelf zegt „vrijwel een negatief resultaat“. En ook wil het mij voorkomen, dat hij niet te veel beweert wanneer hij schrijft: „Wat door de slotsom van ons onderzoek echter wel is uitgemaakt, is dit, dat de gebruikelijke beschrijving van de Animistische basis der Israelitische religie elken *feitelijk* ondergrond mist“.

Natuurlijk kent en maakt ook AALDERS bij Israel het onderscheid, waarvan ook BAVINK in zijn *DOGMAATIK* spreekt, tusschen den Volks-godsdienst, die allerlei bijgeloof en afgodische bestanddeelen bevatte, en den dienst van *JAHWE*, die door Mozes en zijn volgelingen voorgestaan werd.

Dit onderscheid-maken blijkt ook waar hij in verband met zijn eerste resultaat, het negatieve, zegt: „Daarmede is niet uitgemaakt, dat er nooit sporen van een Animistische denkwijze in Israel geweest zijn“. Of wij dit, zooals AALDERS beweert, „niet meer feitelijk kunnen constateren“ laat ik ter bevestiging of ontkennening aan de mannen van het vak over. Mocht door hen zijn bewering worden ontkend, dan zou wellicht de verklaring van sporen van Animisme in den *Volks-godsdienst*, kunnen gezocht in den weg dien TITZEL aanwees, toen hij, zooals ik hierboven reeds citeerde, schreef: „De sporen van zulke animistische voorstellingen en gebruiken zouden door assimilatie in het verkeer met lagere rassen verklaard kunnen worden“.

Dan hoe dit zij, deze in goeden zin apologetische studie van Dr. AALDERS verdient ten volle door onze Theologen en Theologanten en door alle anderen, die belangstellen in Theologische onderwerpen, te worden gelezen en bestudeerd.

G.

Uit de Pers.

Dr. Van Helldingen, van Cabaard, plaatste in de *Waarheid* een stuk over de reorganisatie der *Ned. Herv. Kerk*, waarvan we het hier volgende ontleenen:

„De Kerk zelf heeft zich op om de door Christus haar opgelegde taak te vervullen. Maar zijn de Kerken nu een werkeloosheid van bijna een eeuw wel instaat dat te doen?“

„Zeer zeker, o.i., en ze zullen beter leeren doen, wat ze nog niet goed kunnen. Maar vergeen we niet, *callen al loopende* „want *te loopende geleerd*. Geen theorieën alleen over verplaatsing van evenwicht kunnen hierbij baten.“

Derhalve niet alleen als Gereformeerden in den Confessionele Vereniging, maar als Bedienaren des Goddelijks Woords, hebben de predikanten bij de bediening daarvan de plicht te wijzen op hare Goddelijke roeping om zich in „leer en leven“ als een gemeente der Heeren te openbaren. De onderlingen te wijzen op hunne Goddelijke roeping,

die zij bij hun bevestiging aanvaard hebben om „toetien dat geen vrede leer worde voorgesteld“, om „naarrecht wacht te houden, tegen de wijzen, die in de schakelpoel van Christus mochten komen“, om getrouw te zijn in de beoefening der kerkelijke tucht, niet om te verdoerven, maar om te behouden en om het Avondmaal hun Heeren zuiver te houden, in dit alles zonder menschevrees en getrouw als Calvijn, die zich liever door de overheid (schoon Gods dienaar) liet verbannen, dan tegen den wil zijns Heeren in te gaan.“

De onderlingen moeten gevoelen, dat ook voor „n kerkelijke leven Gods Woord de richtsnoer moet wezen hunner handelingen en dat, zoo men zelf dat Woord bij tijd en wyle ter zijde stelt en krachteloos maakt door menscheelijke inzettingen, men niet de gemeentelieden met de noodige kleem kan voorhouden, dat zij steeds zullen vragen: „Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?“

En de gemeentelieden, zo de ambtsdragers laksch en onverschillig zijn in de vervulling van hunne roeping, zij mogen niet afglijden, en hen met de verduidelijde hoogachtung als dienaren van Christus vermanen, hen steeds geleidend in hunne gedachten.

Heel de gemeente dus moet in deen ambtelijk op hare roeping worden gewezen, maar dat is nog niet alles. Er moet meer geschieden.

De plaatselijke kerken staan niet los naast elkaar. Zij vormen één geheel. Zij zijn organisch met elkander verbonden. Allereerst is er Classicaal, dan Provinciaal, dan Synodaal verband.

De Kerken in Classicaal verband samenkomende, hebben op hare vergadering de belangen der kerken binnen de classis te behartigen, elkander voor te lichten, te vermanen, te ondersteunen, niet „n minst bij de beoefening der tucht.“

Door het door Dr. Eringa o.a. aldus genoemde „Besturen-systeem van 1816“ werd dit alles in hoofdzaak onmogelijk gemaakt. Maar *moeten de Kerken in aan de huidige tijden dat „n is en in dat partijen als partijen zich openen om naar hare rechten voor te komen? Neen, nogmaals neen!*

De Classicaal vergadering derkerken hebben de handen uit de mouwen te steken! Maar zullen ze „n kunnen doen? Zeer zeker, en wat ze nog niet goed kunnen doen, zullen ze goed leeren.

Maar wederom, alleen al loopende leert men hoopen „n al doende leert men. En waar de officiële classale vergaderingen daarvoor niet dienen kunnen, waarom zou men zich dan niet met officiële classale vergaderingen behelpen?

Vóór 1618 in den strijd tegen de Remonstranten kende men ze in ons vaderland en, in ieder geval tot voor korten tijd, ook nog bij de Gereformeerde Kerken in Frankrijk.

Dr. Lingbeek bracht ze voor eenigen tijd dan ook ter sprake, als een middel, dat aangegeven zou kunnen worden, als de Synode de voorstellen tot reorganisatie bleef negeren. Hij voegde er echter aanstonds de waarschuwing aan toe om voorzichtig te wezen, daar ook de doleerenden dit middel hebben aangegegrepen. Maar immers, indien de doleerenden met afcheiding-beginselen waren besmet (waar we hier niet op ingaan) dan is „n immers niet te verwonderen, dat zij ook dit middel misbruiken!

Dan „n alleen loopende leert men leeren, al doende leert men.

Daarbij, de Synode blijft afkeerig van alle reorganisatievoorstellen.

Derhalve is „n nu de tijd om de kerken op te wekken om als KERKEN ook in deen handeling op te treden. Althans *zorgvuldig* moet mogelijk in ons niet „n Besturen-systeem van 1816 in toelating te komen.

Hoe nuttig kunnen die officiële class. vergaderingen dan niet zijn!

Men kan elkander met voorlichting en advies bijstaan bij zoo talloos vele moeilijke tuchtgevallen. Er kunnen refracten geleefd worden over allerlei onderwerpen. Deputaten benoemd worden tot behartiging van gemeenschappelijke belangen en om de Kerken, die tot nu toe geen afgevaardigden zonden, daartoe te bewegen, om in genabuurde Moderne gemeenten Evangelisatieposten te stichten enz. En zo dit alles in den Naam des Heeren wordt aangevat, welk een opgewekt kerkelijk leven kan daar niet uit voort-spraken!

Maar... de kerk... Ach praai mij niet over de kosten. Als de roeping tot stand is gekomen, moeten de kosten toch ook door de Kerken worden gedragen. Wij moeten toch iets over hebben voor onzen Koning Jezus Christus!

Maar... de kerken... Laat ze gelden. Bewaaren zij er om ze te overnemen, opdat wij er door gesteld worden.

Doch één ding is besluit noodzakelijk: Men moet *werkelijk reorganisatie willen*, overblijft zijn dat de Kerk als Kerk hier en roeping heeft te vervullen. Gereformeerde heeten alleen is hiervoor niet voldoende. Gereformeerde zij echter wil zeggen, steeds tot Reformatie bereid te zijn, waar de Heere er om toeroept, om ons roeping voor ogen houdt.

Och, dat de voormannen, de moedige kampvechters van den Gereformeerden Bond en van de Confessionele Vereniging, in dezen eene de handen ineensloegen, „vermensen liliën“, en lich ook waarlijk vernemen, dan zal „n blijken. Hoe goed ze op kerkelijk terrein kunnen samenwerken.

Dat ze de Kerken eens opwekken om in officiële Classicaal, Provinciaal-Synodale en General-Synodale vergaderingen samen te komen, zoveel mogelijk alles mijdend, wat hen niet „n Besturen-systeem van 1816“ in toelating kan brengen, en men zal zien in hoe korten tijd de kerken van zelf dat „Besturen-systeem“ zullen zijn ontgroeid.

Zelfs de laatste uitvluchten van „onmogelijkheid en ontrijpheid“, worden hem uit de handen geslagen. De Kerk heeft dan zichzelf gereorganiseerd in de kracht haar Gods.

Maar *dan moet er aangepakt worden en niet lijdelijk worden bageerd*. De Handbesteden van den Gereformeerden Bond en van de Confessionele Vereniging moeten dan o.d. de Kerken opwekken om in officiële Classicaal vergaderingen samen te komen, terwijl de afdelingen die actie moeten onderhouden: De herenoudelijke aangehooren Kerken moeten dan niet rusten, er al de Kerken der Classis aan die vergaderingen deelnemen. Zij moeten de officiële Classen hunne provincie intoochigen om provinciaal samen te komen. En de officiële provinciale samenkomsten moeten niet rusten, er men officieel general-synodaal komt.

Zoodanig men als *Vereniging of Partij* samenkomt, *om handele, is niet Vereniging of Partij*, maar *een „n gaat om de KERK DES HEEREN*.

Dan hoe dit zij, deze in goeden zin apologetische studie van Dr. AALDERS verdient ten volle door onze Theologen en Theologanten en door alle anderen, die belangstellen in Theologische onderwerpen, te worden gelezen en bestudeerd.

G.

Toch juichen we in de actie. En nog luider zal onze juichtoon zijn, indien men, zijn plan doorzettend, ons in de feiten toonen kan, dat we miszien.

Dr. A. K.

Officiële Berichten.

De kerkeraad der Geref. kerk te Grijskerke, Zeeland, bericht bij deze aan lieeren collectanten, dat zij, om met gewenscht gevolg te kunnen werken in de gemeente, zich vier weken te voren met een schriftelijk verzoek hebben te wenden tot den kerkeraad, die over iedere aanvraag zal beslissen.

Namens den kerkeraad:

Dr. J. J. KOOPMANS, *praes.*

A. G. SCHIER, *scriba*.

Grijskerke, 30 Maart 1914.

De kerkeraad der Geref. kerk te Alkmaar bericht aan de Geref. kerken van Noord-Holland, dat de e.k. particuliere Synode D.V. zal gehouden worden te Alkmaar, Woensdag 24 Juni.

De classes gelieven de namen hunner afgevaardigden en punten voor het agendum in te zenden vóór 1 Juni a.s. aan het adres van den eerstondrgeteekende.

Namens den kerkeraad voornemd:

Dr. H. MEIJER, *praes.*

A. S. ESTINGH, *scriba*.

Alkmaar, 1 April 1914.

Classis Brielle.

De classis a.s. vergaderen op Woensdag 29 April a.s.

Punten voor het agendum worden vóór of op 15 April ingewacht. Kanaalweg 45.

De roepende kerk van Hellevoetsluis:

P. PRINS, *scriba*.

Hellevoetsluis, 31 Maart 1914.

Kort verslag van de Vergadering der Classis Brielle op 4 Febr. 1914.

Voutz. Dr. v. Lummel, assessor Dr. Dekker, scriba Dr. Esselink. De vergadering wordt op gebruikelijke wijze geopend.

Uit de credentiaelen blijkt, dat alle kerken wettig vertegenwoordigd zijn. Drie kerken zonden een diaken, dien keurstem verleend wordt. Van Melissant is slechts een diaken afgevaardigd. Dier kerk is thans zonder ouderling.

De notulen worden gelezen en onveranderd goedgekeurd en geteekend.

De Kerk van Melissant heeft handopeningsverzoek voor „n beroepen van een D. d. W.

Op verzoek van den afgevaardigde uit Melissant wordt echter deze zaak thans niet in behandeling genomen.

Ouddorp stelt voor, het verzoek ter Synode te brengen om studenten weer toe te staan een „stichtelijk woord“ in de Gemeente te spreken. Met groote meerderheid van stemmen wordt dit voorstel verworpen.

Ingekomen is het verzoek tot emeritaatsverklaring van Dr. D. Smallegange, wegens voortdurende ongesteldheid. Wegens het niet aanwezig zijn van al de daartoe behoorende stukken besluit de vergadering op advies van de Prov. Deputaten, de eindbeslissing over deze zaak niet te stellen tot de volgende vergadering.

Door eenige nuntieden van de Kerk van M. is een bezwaarschrift ingediend tegen den Kerkeraadsleden, en het lezen van een predicatie van een predik. niet van de Geref. Kerken, in de samenkomsten der Gemeente. De Kerkeraad acht thans afdeling niet profijtlijk. Breedvoert wordt een en ander besproken. Een voorstel om een commissie tot onderzoek dezer zaken te benoemen, wordt verworpen. De afgeve. van M. spreken uit, dat de Kerkeraad zal overwegen of afdeling alsnog zal plaats hebben, en dat predicaties als genoemde niet meer zullen gelezen worden in de samenkomsten der Geref.

Bij de rondvraag naar Art. 41-ontvangen enkele Kerken advies, wordt der Kerk van den Briel hulp toegezegt voor den Dienst des Woords, krijgt Rockanje als consulent Dr. van Lummel, en Spijkenisse Dr. Mol.

Van de classis Den Haag is bericht ingekomen, dat aan het verzoek van de classis Brielle om hulp voor den D. d. W. niet kan worden voldaan. De classis Brielle moet zich eerst wenden tot al de Classen in de Prov. Zuid-H. ten Zuiden.

Met blijdschap vernemen de vergadering, dat door de classes Barendrecht, Schiedam en Rotterdam weer hulp wordt verleend, en hoop, dat ook de classis Dordt dit doen zal.

Ingekomen is een open brief van A. Sitcur uit „n-Hage. Voor kennisgeving aangenomen.

De vacaturebetreft worden geregeld: Den Bonnel in Maart Dr. Greijdanus, in April Dr. Dekker; Melissant in April Dr. Runia, in Mei eventueel een Dienaar des Woords uit de classis Rotterdam; Rockanje in Maart eventueel een Dienaar des Woords uit de classis E., in April Dr. van Anken; Tinte in April eventueel een Dienaar des Woords uit de classis E., in Mei Dr. Diemer; Hellevoetsluis in Maart Dr. Goslinga; N.-Helvoet in Mei Dr. van Duin; Stellendam in April event. een Dienaar des Woords uit de classis Dordt; Ouddorp in Maart Dr. Esselink; Spijkenisse in Maart Dr. Mol; Middelharis in April Dr. v. Lummel; Brielle in Mei event. een Dienaar des Woords uit de classis Dordt.

Nadat de assessor is voorgegaan in dankzegging, sluit de voorzitter de vergadering.

Op last der classis:

G. W. H. ESSELINK, *scriba*.

Stad n. 11 H. 10 Febr. 1914.

Buitenland.

Rusland. Uit de Baltische provincies.

Ook in de Baltische provincies van Rusland is „eene zwaak“ aanhangig, die niet die van Jatho in Duitsland overeenkomst heeft. De predikant Stavenhagen in het stadje Bouske werd voor het consistorium van Mitau geroepen om zich te verantwoorden over zijn verhouding tot de apostolische geloofsbelijdenis. In een brochure heeft hij de twaalf artikelen bestreden, en bij de door hem geleide Godadienstoefeningen veranderde hij de woorden: „Laat ons eenstemmig ons heilige Christelijk geloof belijden, terwijl wij met elkander zeggen,“ enz. in: „ik lees de Geloofsbelijdenis onzer Kerke, waarbij hij zich van de belijdenis uitsloot. Op grond van de samenspreking met Stavenhagen heeft het Consistorium het voor bewezen gehouden, dat het dezer predikant niet eikel te doen was om de liturgie te verrijken, maar dat

hij tegen den inhoud der twaalf artikelen polemiseerde, „ofschoon dit doen noch met zijn bevestiging noch met de plichten die hij door zijn ambstead op zich genomen had, in overeenstemming is.“ Het Consistorium gaf Stavenhagen een „scherpe berisping“, in de verwachting dat zijn verdere houding zich niet als halstarrig zou karakteriseren. De gemeente nam het echter voor haren predikant op en verklaarde, dat hij velen weer voor de kerk warm gemaakt en haar het rechte begrip van den Heiland gegeven had.

Doch andere bedenkelijke verschijnselen werden daarna opgemerkt. De conferentie der diocese Bouske sprak op 4 December uit, dat zij eenstemmig vertrouwen stelde in Stavenhagen. De predikant Deeters richtte een uitdaging schrijven aan het Consistorium, waarin hij vroeg, waarom men hem nog niet had bestraft. „Ik kan dit alleen verklaren, als ik aanneem dat het Consistorium mijn artikel over de Godheid van Christus niet gelezen heeft. Ik heb daarin aangegeven, dat Jezus Christus niet waarachtig God genoemd kan worden“, zoo schreef hij. Bovendien heeft een aantal predikanten verklaard, dat zij ten opzichte van de apostolische geloofsbelijdenis gelijk Stavenhagen denken.

Wij zijn zeer benieuwd wat het Consistorium van Mitau straks doen zal. In elk geval is het diep te betreuren, dat in een land, waar de Evangelische kerk zulk een zwaren strijd heeft, zoovele leeraars kennelijk met de belijdenis hunner kerk gebroken hebben en dit openlijk uitspreken. Zij gevoelen zich dus sterk.

GEMENGD NIEUWS.

Het Comité „Confessionales“ organiseert te Berlijn en elders groote samenkomsten om de menschen te bewegen, de Evangelische landskerk een scheidsbrief te geven. Genoomd Comité heeft den predikant Hoecker verboden voortaan de vergaderingen die het laat houden, bij te wonen. Kennelijk vrezen de Confessionals het optreden van den predikant Hoecker in zijn vergaderingen. Deze predikant heeft het modernisme vaarwel gezegd en kwam tot belijdenis van het Oude Evangelie; van deren ommekeer heeft hij getuigenis afgelegd in eene groote vergadering, en dat is ingeslagen. In den brief welken het Comité aan pastor Hoecker schreef, wordt het voorgesteld, dat Hoecker overal waar hij bij de vergaderingen aanwezig geweest was, aanleiding tot rustverstoening gegeven had. Waarheid is dat deze predikant zeer slagvaardig is, terwijl zijn houding op de vergaderingen steeds onberispelijk was.

Zonder Theologische Faculteit. Te Frankfurt a/M. eene Universiteit verrijzen, doch zonder Theologische Faculteit. De stichters, waaronder rijke Joden, zijn van oordeel, dat de eisch om ook eene Theologische Faculteit in te stellen, tot welke confesie die ook mocht behooren, een daad van „onverdraagzaamheid“ zijn zou! Godsdienstwetenschap mag aan de Universiteit te Frankfurt geleerd worden, maar in de Philosophische Faculteit. Voorwaar, een teken des tijds.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE SPEELMAN.

V.

VERKRIJGEN.

Had de kleine Louise gehoopt, dat zij nu weldra nog meer mooie geschiedenissen uit den Bijbel zouhooren, dat liep anders. Mama vertelde niet uit den Bijbel, en las hem „evenmin met haar dochterje.

Louise was echter juist geen kind om het zoo spoedig op te geven, en daarbij zoo gewend altijd haar zin te krijgen, dat zij ook nu volhield en telkens weer Mama aan die geschiedenissen uit den Bijbel herinnerde.

„Kind!“ zei moeder eindelijk, „ik heb heusch geen tijd om je uit den Bijbel te vertellen. Maar het is ook heel niet noodig. Je hebt toch Bijbelsche les bij de juffrouw“. Nu, dat was ook zoo, gelijk we reeds gezien hebben. Maar ook, dat de gouvernante voorlaas uit den Franschen Bijbel, waarvan het kind nog heel weinig begreep. Daarbij ontbrak er aan dat Bijbelsch onderwijs iets, dat de kleine mischien wel voelde, maar niet uitspreken kon. De juffrouw verhaalde uit den Bijbel niet als zij sprak over aardrijkskunde of geschiedenis; „n was ook een levend en niet anders. De tuisman verhaalde mischien niet zoo geregeld en nauwkeurig als de gouvernante — hij had trouwens geen boek voor zich — maar zijn hart was er bij, en dat maakte een groot onderscheid.

Louise althans was niet wat de juffrouw vertelde niet tevreden en bleef bij moeder aanhouden. De dame raakte nu in niet geringe verlegenheid. Waarschijnlijk had zij in haar jeugd allerlei geleerd, maar uit den Bijbel al heel weinig. In haar geheel Roomsche omgeving was dat kwalijk anders te verwachten. Of er zich een Bijbel bevond op het kaatse waar zij haar jeugd sloot, was zeer te betwijfelen. Word er soms uit de Heilige Schrift gelezen, dan was het met een boek, dat men de Evangelien noemde en die ook grootendeels bevatte. Verder werd haar ook de Bijbelsche geschiedenis min of meer onderwezen; maar den Bijbel zelf kreeg zij daarbij nooit te zien. We weten trouwens, hoe uiterst weinig Bijbellezers er onder de Roomschen zijn.

Zoodoende kon mevrouw Van der Spronk haar dochterje moeilijk tot gods dienen, om verhalen en geïkennisen in den Bijbel op te zoeken. Nu zou het buitendien toch moeilijk geweest zijn het kleine meisje zelf aan het lezen te zetten. Want de eenige Bijbel op het buitenverblijf, uit welken aan tafel wel gelezen werd, was een Statenbijbel in groot formaat, voor een jong kind ook toen reeds niet al te duidelijk, en daarbij gedrukt met zoogenaamde Duitse of eigenlijke Gothische letters. Tegenwoordig worden in ons land daarmee geen geheele boeken meer gedrukt, maar vroeger kwam dit meermalen voor, vooral bij Bijbels en kerkboeken. Er waren ook wel Bijbels in kleiner vorm en gedrukt met Latijnsche letters, gelijk wij die nu gebruiken, maar zulk een had Louise nog nooit gezien, en vond ze eerst later bij den tuisman.

Tot nog toe had het kind zich tevreden gesteld met het bekijken van de mooie platen, die in de Statenbijbel voorkwamen. Nu echter Mama in gebrake bleef haar te wijzen waar zij in den Bijbel van den Zaaier en van meer lezen kon, begon zij op eigen gelegenheid te zoeken en hier en daar iets te lezen. Spoedig echter moest zij dit opgeven; „n ging niet.

Was nu mevrouw Van der Spronk met de Schrift bekend geweest, dan had zij haar dochterje zeker veel goeds kunnen vertellen. Maar de Bijbelkennis der dame was al zeer gering. Toen zij